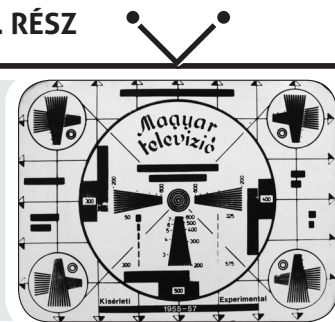

• A MAGYAR TELEVÍZIÓZÁS KEZDETEI – 2. RÉSZ

Kisképernyős történelem

• BABICZKY LÁSZLÓ – DUNAVÖLGYI PÉTER

60 ÉVES A MAGYAR TELEVÍZIÓZÁS.

HÍREKET MONDUNK

A Magyar Televízió indulásakor 1957 májusában még nem volt saját hírműsora. 1957. május-június között keddi adásnapján mindig a Magyar Filmhíradó előző csütörtöki számát vetítette le. Július másodikától a híradásokat „élőben” sugározzák a Széchenyi-hegyi adóból. A megvágott filmet az ottani bemondófülkéből élőben mondta alá Bán György bemondó, aki hosszú évekig a híradó bemondó hangja maradt. „A pincében volt a bemondófülke. A rendező meg a filmbejátszás és a zene bejátszás az fentről, a földszintről történt. Én ott éppen a híradót rendeztem, előtte volt egy próba. Megkaptuk a híradó alámondó szövegeit, a bemondóval átvettük, minden szövegen tettünk egy jelet, itt kellett egy gombnyomással jelt adni a bemondónak, hogy kezdjen el beszélni. Mert ő ugye nem látta a filmet és jeltre beszélnie kellett. Az én történetem arról szól, hogy amikor ott először híradórendező voltam, ez igen komoly megtiszteltetés volt Matúznétól, akkor Bán Gyuri volt a bemondó. Persze nem fogaskerekűvel mentünk fel a Széchenyi-hegyre, mert azzal nem lehetett felvinni a filmbejátszásokat és a magnószalagokat, mert féltő volt, hogy demagnetizálódik a bejátszandó anyag, ezért Palásti Pali, Bán Gyuri, Takács Mari és én a híradó gépkocsijával kellett, hogy felmenjünk. A híradó két-három sofőrje közül, az egyik felvitt bennünket a Hargitába. No, ott aztán, az én szép emlékü Bán Gyuri barátom azt mondta: „Idefigyelj kisfiam! Vagy fizetsz nekem egy kis fröccsöt itt a restiben az Úttörővasút Széchenyi-hegyi állomásán, vagy nem úgy fogok beszélni, ahogy nyomod a gombot! A végállomás

három-négy teleknyi távolságra van a stúdióépülettől. Bevallom nekem nem érte meg a kockázatot, inkább két forint ötvenért fizettem egy fröccsöt.” – emlékezik a kezdetekre Bánki Iván rendező Dunavölgyi Péternek.

Amikor felmerült a saját hírműsor gyártásának szükségessége, a korábban a Filmhíradónál dolgozó Matúz Józsefnét bízták meg egy televíziós híradóműsor megszervezésével. Matúzné 1985. december 31-ig, huszonnyolc éven át vezette az általa alapított Híradó szerkesztőségét. Matúzné többször beszélt az indulásról. A kezdetekre így emlékezett vissza: „1957. tavaszán, talán áprilisban, véletlenül összetalálkoztam egy hajdani munkatársammal, Mátai Lászlóval, aki a Népművelési Minisztériumban volt kollégám és megkérdeztem, most mivel foglalkozik. Azt mondta a Televízióban dolgozik. Meglepődtem, van Magyarországon ilyen? Mondta igen, most indul, gondolkozzál rajta, szeretnél-e ott dolgozni. Mire én azt feleltem, előbb talán látnom kellene milyen is a televízió. Azt válaszolta menjek el a Corvin Áruházhoz, annak egyik kirakatában látható egy tévékészülék. Tényleg elmentem oda, azt láttam, hogy egy doboz, benne mozgóképek vannak, de ma már tudom, hogy szinkronból kiesett képeket láttam, mentek körbe-körbe, és én arra gondoltam, ha ez a tévé még ilyen kezdetleges, akkor nekem is van időm azt megtanulni.” A *Képes Híradó*nak elnevezett műsor első adása 1957. július 2-án volt, két hétig készült, az utolsó napon egész éjszaka dolgoztak rajta. Tíz percben tíz eseményről tudósított: munka a Gyapjúfonó gyárbán, aratnak Füzesgyarmaton, újjáépült a Corvin mozi, beszámoló a tragikus körül-

mények között elhunyt Soós Imre temetéséről, tudósítás a VIT csillagtúráról. Két külföldi híradás következett, az egyik a tulai építkezésről, a másik a Bulgáriában rendezett nemzetközi kulturális nappról. A sportjelentések a motoros futballról és a lengyel-magyar kerékpárversenyéről szóltak. Nyári melegben lubickoló mackókat bemutató állatkerti képsorok zárták az első tévés híradót.

Azután 1960 januárjától már rögzített időpontban: kedd, csütörtök, péntek, szombat 19.30-as kezdéssel jelentkezik a *Televízió Híradója*. Ezek a tévéhíradók még mindig nagyon hasonlítanak a Filmhíradóra. Nincs műsorvezető, mozgóképpel illusztrált alámondott bemondói szöveget hallunk és az egyes anyagokat VIS-sel, illetve címmel választják el egymástól.

Matúz Józsefné főszerkesztő így nyilatkozott a korabeli műsorújságban: „Eddigi tapasztalatunk szerint úgy látjuk, hogy nagyon sok tanulnivalónk van az évtizedes gyakorlattal rendelkező filmhíradótól, hisz mi is filmre vesszük fel az ország különböző helyein különböző időben történő eseményeket, és ezeket szerkesztjük össze 15 perces egységgé. Célunk az, hogy idővel napról-napra friss híradót adjunk. Eddigi híradóink úgynevezett normál felvevőgéppel (35 mm) készültek. Néhány hete készültek el azok a berendezések, amelyek lehetővé teszik, hogy keskenyfilmről is közvetítsünk. Ez több vonatkozásban is előnyös, először is a TV mindenütt a világon 16 mm-es keskeny-filmre dolgozik, tehát könnyebben jutunk cseréfilmhez. Jelen pillanatban is több országgal, így az NDK-val, Csehszlovákiával, Lengyelországgal, előnyös megegyezéseink vannak – több és frissebb külföldi eseményt tudunk betenni a híradóba.” A *Képes Híradó* 1958 áprilisában felveszi a *TV Híradója* nevet. Szerződéses kapcsolat létesül a nyugati VISNEWS és UPI hírügynökségekkel. Matúz Józsefné a MÚOSZ Rádió és Televízió Iskoláján már világosan megfogalmazza alapelveit a híradózás lényegéről. „A TV-híradó lényege a frissesség. Csak az az anyag illeszthető bele, amely a nap aktualitásával, karakterével igazolható. Jó az a híradó, amely a nap jellegét, hangulatát árasztja, a nap fontos eseményeihez kapcsolódik, részleteiben és egészében. Minden egyes riportnak válaszolnia kell arra a kérdésre, hogy miért az aznap és miért nem egy másik híradóban van a helye. A gyorsaságot nálunk nem a sajtó-

hoz és éppen nem a filmhíradóhoz kell mérni, hanem a rádióhoz, illetve, önnön maximális lehetőségeinkhez. Milyen politikai előnyei vannak a frissességnek? Aki először tájékoztat, az félig már el is hitette azt, amit állít." Bán János újságíró, aki évekig dolgozott a televízió híradójában egy nagyon fontos gondolatot idéz a főszerkesztő asszonytól. „Matúz Józsefnének, Rózsikának, a híradó főszerkesztőjének volt egy zseniális mondata, amelyet én egy életre megtanultam. Azt mondta, hogy a magyar pártnak és kormánynak van egy olyan televíziója, amelyik szereti őt. És a Magyar Televízióknak van egy olyan pártja és kormánya, amelyik nem szereti őt.” A Híradó a magyar televíziózás egyetlen olyan műsora, amely 60 éve folyamatosan látható az MTV képernyőjén.

1957-ben külföldi televíziók adását, közvetítését technikai okok miatt még nem tudta átvenni a magyar televíziózás, nem léteztek úgynevezett közvetítő láncok. Egy fontos politikai esemény azonban fordulatot hozott. „1957. november 18-án temették el Prágában Antonin Zápotocky köztársasági elnököt. A magyar pártvezetés azt a

feladatot adta a Magyar Televízióknak, hogy a temetést élőben kell közvetíteni. Igen bonyolult volt a technikai megoldás, hogyan juttassák el a Csehszlovák Televízió adását Budapestre. A Gerecse-hegy csúcsán telepítenek, egy, a bécsi és egy pozsonyi műsort vevő készüléket, ennek jele modulálja a Gerecse és a Széchenyi-hegy között működő, mikrohullámú láncot. A Gerecsére nem vezetett gépköcsiút, megközelítése katonai terepjárával és lovas szekérrel volt csak lehetséges. Elektromos hálózat és víz sem állt rendelkezésre, egy-egy műsorátelés akkor többnapos nomád sátoréletet jelentett az oda telepített televíziós műszaki kollégáknak.”

KULTURÁLIS FORRADALOM?

„Képzeld el, mesélte Tarnai Katalin szerkesztő Dunavölgyi Péternek adott interjúban, hogy akkor vidéken, egy kis faluban micsoda nagydolog lehetett a televízió. Budapesten ott voltak a színházak, meg sok minden más is. Vésztőn egy mozi volt, az is csak kétszer játszott egy héten, ha jól emlékszem. Vasárnap délelőtt volt egy ma-

tiné, arra nagyon sokszor elmehettem, szombaton este volt egy felnőtteknek szóló vetítés. Egy ilyen kicsi faluban egy televízió, fantasztikus, hogy mit jelentett. (...)” Vidéken a Kultúrházak, a városokban a bérházak egyes lakásaiban gyűltek össze az emberek és együtt nézték az új csodát. A televízió, mai szóhasználattal, új kis-közösségeket épített.

1957 májusának első hetében a Rádió Újságban Szűcs Andor e szavakkal harangozza be a közvetítést: „A fővárosban és környékén nálunk is mind több T-alakú televíziós antenna jelenik meg a háztetőkön, és egyre többen várják a híreket a Magyar Televízió kísérleti műsorairól. A Magyar Televízió eddigi kísérleti adásában – megfelelő műszaki berendezés híján – kizárólag filmekeket láthattunk. Az új közvetítőkocsi azt a lehetőséget hozza, hogy az eddigi, konzervműsorok a jövőben élő adásokkal bővíthetők ki, s színházakból, sporteseményekről, és különböző fontos társadalmi eseményekről való közvetítésekkel felfrissítve az eddigi kísérleti adásokat, végre gyorsabb ütemben fejlődhet a műsoradás... Mielőtt a színházi évad véget ér, szeretnénk egy-két szín-

Tévéhíradó bemondóstúdiója
(Tamási Eszter)

házat is meglátogatni és május 21-én az Állami Operaház *Bánk bán* előadásával kezdeni színházi közvetítéseinket." Az előadásról egy tudósító így számolt be: „a vevőkészülék-tulajdonosok egyelőre még kis tábora az Operaház nézőterén érezhette magát, sőt mintha remek színházi látcső is lett volna a kezükben... Sok nézője akadt a közvetítésnek a művelődési otthonokban, klubokban és az Operaház falatozójában felállított vevőkészülékek előtt is...” Az adás után több néző felháborodva ítélte el levélben a kissé hosszúra nyúlt adást. „Az operaközvetítés nem való a televízióba” – írták. 1957-1975. között közel 400 színházi előadást közvetített a Magyar Televízió. Ebben az időszakban a színházi előadások a teljes műsoridő 7%-át tették ki. Apáthi Imre volt ekkor a televízió főrendezője, aki komoly színházi tapasztalatait kamatoztatta a televízióban, majd őt követte ezen a posztan Szinetár Miklós. Mindkettőjüknek kulcsszerepe volt a színházi közvetítés műfajának kialakításában. Az Olasz Televízióban volt csak hasonló műsortípus, a színházi előadást díszletével együtt bevitték a televízió stúdiójába, de náluk élő színházi közvetítés nem volt.

„Csak könyvsorsjeggyel!” Ez volt az első nyilvános nagy vidám est és rejtvényműsor! (1957. június 19.) A szereplők közt találjuk Feleki Kamillt, Kiss Manyit, Lórán Lenkét, Ascher Oszkárt, Kabos Lászlót, Tompa Sándort, a Holéczy-együttest és a televízió bementői pályázatának résztvevőit. A játékvezető Horváth Tivadar volt, a tv-készülékért folyó magyar verseny győztese Antal Imre főiskolai hallgató, a későbbi népszerű televíziós műsorvezető. A televíziós közvetítés rendezője az Operett Színházból Bednai Nándor volt.

„Művészet” – a televízió első művészeti magazinja. (1957. szeptember 19.) Szerkesztette és a műsort vezette Várkonyi Zoltán. Tartalom: Emlékezés Heltai Jenőre versekkel, Ruttkai Éva *A néma leventéből* – részlet. Operapróba Mikó András irányításával Tiszay Magda és Osváth Júlia közreműködésével. A Nemzeti Színház tagjai, Marton Endre, Máthé Erzsi, Rajz János a színház új híreiről számolnak be. Veres Péter emlékezett Móricz Zsigmondra, a Kortárs szerkesztője, Tolnai Gábor mutatja be az új folyóiratot. Tátrai Vonósnegyes. Germanus Gyula bemutatja az egyiptomi kiál-

Televíziós sportközvetítés a Népstadionból
(Vitray Tamás)

lítást. Az Állami Balett Intézet bemutatkozása. A műsorról a következő heti Rádió Újságban kritika jelent meg. „A televízió sajátos nagy lehetőségeit villantotta fel a *Művészet* című televíziós folyóirat első száma, Várkonyi Zoltán kellemes közreműködésével. Budapest mai művészeti életének érdekes keresztmetszetét láthattuk... Vitatkozni lehet azon, hogy vajon a folyóirat illetve műfaj-e az, amelynek megfelelőjét, a televízióknak ki kell alakítani.”

1957. december 19.-én fontos tévéjáték kísérlet zajlott le a Makarenko (ma Horánszky) utcai filmműtermében: e napon sugározzák a Magyar Televízió által készített első operett-tévéváltozatát. (Offenbach: *Eljegyzés lámpafénynél*) A színészek is láthatatlanok maradtak – a műterem ugyanis nem bírta a tv-közvetítés hatalmas áramfogyasztását, s a sötétbe borult helyiségben abbamaradt a negyven próbával előkészített, máig is legszebben kidolgozott zenés stúdiójáték. Operett gyertyafényben – mondták a trefás kedvű nézők. „Gyűlölöm a televíziót. Ez volt az érzésem, mikor 40 emlékpróba után először ültem bent a televízió közvetítő kocsijában, hogy más-

fél hónapos munkánkat, mint rendező, most már a képelt egymásutánjában is bemutatassam. Sokan azt mondják: a televízió olyan, mint a film, mások a rádióhoz hasonlítják, ismét mások a színpad és a rádió házasságából született ifjú gyermeknek tekintik. Mindezeknek igazuk van, és még sincs igazuk, mert sem egyik, sem másik, hanem valami egészen más: új művészet.” – nyilatkozta az adás után Szécsi Ferenc rendező.

Sándor György a Magyar Televízió műsorigazgatója 1959. november 29-én cikket írt a Magyar Nemzetben *Televízió – és a Kulturális forradalom* címmel. „A Televízió 1959. szeptember végén 35000 előfizetője volt. Október hónapban csaknem egyharmadával megnőtt az előfizetők száma. Épülőben a közvetítő állomások, a magyar ipar igen jó minőségű készülékeket állít elő, a műsor iránt növekszik az érdeklődés országszerte. A televízió hazánkban is elindult a fejlődés útján. A külföldi tapasztalatok is amellett szólnak, hogy a második öt éves tervben előirányzott 500000 új készülék eljuttatása az otthonokba, reális elgondolás. A televíziós készülék – mint tudjuk – általában nem egy-két ember szórakozását szolgálja. A készülékek egyharmadát klubokban, művelődési otthonokban találjuk. Sok helyütt olykor 80-100 ember várja a műsort. És közismert a háziasszonyok „sanyarú helyzete” azokban a házakban, ahol a rokonság és szomszédság „használatba vette” a televíziót. Mindent egybevéve túlzás nélkül mondhatjuk, hogy a televízió néhány éven belül igen jelentős kulturális eszközzé válhat. (...) A televízió olyan területekre is betörhet igényes előadásaival, ahol töretlen a talaj. Ha van kulturális forradalmunk nagy és lelkesítő célkitűzése, akkor éppen a külvárosok, gyártelepek, falvak és tanyák kultúrájának növelése. Eredményeink ezen a téren nagyok és szívét derítők. Megnőtt a könyvtárak forgalma, sok a munkásbérlet a színházakban és az operában. De sok még a fehér folt is! A város szélén, a tanyákon sokan először a televízió közvetítésében látták a *Bánk bánt* és a kitűnő *Carmen* előadás közvetítése százaknak volt első opera élménye. Ismerünk olyan nézőt, aki azért kereste fel a Nemzeti Galériát, mert a televízióban látta nemzeti festészetünk remekét és közvetlenül is meg akart ismerkedni a nagyszerű képekkel. A vídámabb szórakozást a Vidám Színpadról adott közvetítés a kiváló ifjúművészek

tiszteletére összeállított esztrád műsor és több tánczene műsor jelentette. A zene kedvelői még egy színvonalas *Pique Dame* előadást kaptak Prágából és televíziós balettfilmet Ulanovával Moszkvából. Érdekes *Egy kiállítás képei* előadást Marcello Abbado interpretálásában hallgattunk és láthattunk, mint-hogy a művet inspiráló képek egy részét is mutathattuk.”

SPORTTAL A VILÁGBAN

Az első sportközvetítés a Népstadionból 1957. május 26-án vasárnap délután volt. A Délnyugat-Németország – Budapest válogatott labdarugó mérkőzést közvetítette a televízió.

A sportközvetítések igazi televíziós sikertörténetek. A Magyar Televízió indulása után Radnai Jánost bízták meg a sportrovat megszervezésével. Az 1950-es évek végére sikerült kiválasztani a később műsorosztály rangra emelt részleg magvát jelentő riportereket. Ennek az első legnagyobb eseménye az 1960 augusztusában, Rómában megrendezett olimpia volt. Az első olimpia, amelyet Európában a televíziók teljes egészében közvetítettek. Rómában 58 televízió stúdiót építettek az olimpiai játék színhelyein, hogy zavartalanok legyenek a különböző országokból érkező tévériporterek munkakörülményei. „Egyszerre kilenc ország nézői élvezhetik a közvetítést, a vendéglátó olaszok mellett a francia, a svájci, az osztrák, az NDK-beli és nyugatnémet, a lengyel, a cseh és a magyar nézők is. A legjobbak az olasz előfizetőknek van, ugyanis a hazai televízió egész nap közvetíti az olimpiai eseményeket. Elsősorban természetesen abból a szempontból, hogy hol indulnak olasz versenyzők... Az eredményekről a riportereket olasz és angol nyelven tájékoztatják. A mi riportereink beszélnek angolul. Vitray Tamást és Radnai Jánost nemegyszer nagy feladat elé állítja, hogy nem lehetnek jelen személyesen a versenyeken. Nem egy esetben ők maguk is csak a képernyőn látottak alapján tudósítanak. Az adott pillanatban ugyanazt látják, amit mi is ugyanolyan körülmények között. Így történt például akkor is, amikor Parti János megszerezte az első aranyérmét” – írta Lelkes Éva, a Film Színház Muzsika 1961/37. számában.

Akkoriban a sportközvetítések túlnőttek önmagukon. A műkorcsolya-versenyek is egy ismeretlen világot, ismer-

etlen országokat, viselkedési módokat mutattak meg a magyar nézőknek. Vitray Tamás így írt erről a negyvenedik évfordulóra megjelent „televíziós könyvben”. „A néző azonosult azzal, aki beszélt, mert ha elfogadhatóan közvetítette, ami a látványonak a sportra vonatkozó része, akkor a hatása alá kerültek. Órákig tartottak a közvetítések, így rengeteg olyan köztes idő volt, amit ki kellett tölteni. Ha az ember a helyszínről, az életmódról beszélt óhatatlanul egy másik világot mutatott be. Amikor 1960-ban, életem első műkorcsolya-közvetítésén elmeséltem, hogy mennyibe kerül egy jegy, és hogy ez forintba átszámítva mennyi, és a tribün első sorában ül egy házaspár, akik három jegyet vásároltak, mert a kutyának is vettek egyet, akkor ez akaratlanul is ízelítőt adott egy másik ország életéből. Volt, amikor már nem tudtam miről beszélni, mert harminc percig újították fel a jeget, akkor elmeséltem, hogy fejfel nekik mentem egy bejárati ajtónak, mert még sosem láttam üvegajtót. Nem kellett semmiféle tanulságot levonni, az emberek a hidegháborús időkben pontosan érezték, hogy miről van szó.” De emlékezetes sokunk számára az is, ahogyan Vitray a korcsolyázók ruháit leírta. Ecsetelve a színeket, a különleges anyagokat. Hittünk neki, hisz a fekete-fehér képernyőn mindezt nem láttuk, de rácsodálkoztunk erre az ismeretlen, de a televízió révén kitarulkozó világra, Európára. És egyre többen lettek a nézők: Az előfizetők számának alakulása: 1957-ben még nincs előfizetés, de aztán évenként nő az előfizetők száma: 16.038 fő, 52.572, 103.658, 205.803 és 1962-ben már 325.106 készülék üzemel az országban! 1996-tól (Médiatörvény) létrejött Magyarországon is a „duális-televíziózás”, melynek következtében ma már a televíziós csatornák száma száz fölött van, a nézőszám gyakorlatilag lefedi az egész lakosságot. Az „őstelevíziózást” felváltotta a kereskedelmi és a tematikus csatornák világa. A hőskort, aranykor követte, új műsортípusok születtek. Ma már interneten is televíziózhatunk, mobilunkon is nézhetünk televíziót. Hatvan év elteltével a magyarországi televíziózás „felnőtté” érett.

A cikk írói köszönetet mondanak azoknak a televíziós szakembereknek, akik interjúikkal, írásaikkal segítették a magyar televíziózás hőskorának megismerését. További részletek: a www.babiczkly.hu és a www.dunavolgyipeter.hu honlapon.